

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN PÄÄTÖS HYYPÄNJOKILAAKSON MAISEMANHOITOALUEESTA

Annettu Helsingissä 5. päivänä elokuuta 2009

ASIA

Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen perustaminen Kauhajoen kaupunkiin luonnonsuojelulain (1096/1996) mukaisena valtakunnallisesti merkittävänä maisema-alueena.

HAKEMUS

Hyypän kyläseura ry. ja Kauhajoen kaupunki ovat 4.11.2008 toimittaneet ympäristöministeriöön hakemuksen Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen perustamisesta. Hakemus sisältää selostuksen maisemanhoitoalueen perustamisen lähtökohdista ja tavoitteista, käyttö- ja hoitosuunnitelman sekä alueen kartan.

Alueen kuvaus ja maisema-arvot

Alue sijaitsee Kauhajoella Pohjanmaan maisemamaakunnan Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seudulla. Alueen pinta-ala on 3950 ha. (Kartta liitteenä 1.)

Alue sisältää Hyypänjokilaakson avoimet peltoalueet maatiloineen, reunametsineen ja metsäsaarekkeineen, Katikan kanjoneiden metsäiset alueet, Hyypänjoen (Kauhajoen) jokivarren lyhyen metsäisen jakson sekä Kauhajärven kylän keskeiset maatalousalueet.

Hyypänjokilaakso on valtioneuvoston 5.1.1995 määrittelemä valtakunnallisesti arvokas maisema-alue. Alueeseen kuuluu osia Kauhaneva–Pohjankankaan Natura 2000 –alueesta (Kolmentuulenlakin alue) sekä valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö, Hämes-Havusen talonpoikainen rakennusryhmä. Alueella on esihistoriallisia muinaisjäännöksiä ja perinnemaisemia. Etelä-Pohjanmaan maakuntakaavassa Hyypänjokilaakso on kulttuuriympäristön ja maiseman vaalimisen kannalta tärkeitä aluetta.

Hyypänjokilaakson erityispiirteitä ovat vaikuttavat maastonmuodot ja jokilaakson elävä maatalousmaisema. Viljelymaisema on avointa ja monimuotoista. Avoimuuden ja korkeuserojen ansiosta kulkureiteiltä avautuu ympäröivään maastoon pitkiä näkymälinjoja. Maastonmuotojen ja maaperän ominaisuuksien vuoksi alueelle on syntynyt lukuisia kanjonimaisia purouomia, joihin liittyy paikallisesti merkittäviä

luontoarvoja. Miltei koko alue on pohjavesialuetta, ja laaksossa on kymmeniä lähteitä. Lähteiden ja puroomien ympäristön metsäsaarekkeet ja monimuotoiset metsiköt rytmittävät avointa peltomaisemaa. Nauhamainen asutus on asettunut viehättävästi mutkittelevien kyläteiden varsille. Rakennettuun ympäristöön sisältyy vahvaa pohjalaista rakennusperinnettä ilmentäviä suuria pohjalaistupia ja talousrakennuksia.

Alueen maanomistus ja asutus

Yksityiset maanomistajat omistavat suurimman osan alueen maa-alueista ja kiinteistöistä. Yhteisöjen, valtion ja kunnan omistuksessa on yhteensä noin 33 ha eli 0,8 %. Alueella on noin 70 maatilaa; niistä karjatiloja on 21 ja muut viljatiloja. Kotitalouksia on noin 460 ja asukkaita runsaat 800.

Aluetta koskevat suunnitelmat, selvitykset ja päätökset

Hoitosuunnitelmat

- Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen käyttö- ja hoitosuunnitelma, Lakeuksien laidalta Katikan kuruille (Nummijärvi 2008)
- Tilakohtaiset metsänhoidon suunnitelmat maisemanhoitoalueen reunametsille ja metsäsaarekkeille (Metsäkeskus Etelä-Pohjanmaa 2007–2009, Hyypänjokilaakson metsäluonnonhoitohanke 2007)
 - Etu-Hyypän kylän maisemasuunnitelma (Etelä-Pohjanmaan kyläympäristöjen kehittämishanke, Länsi-Suomen ympäristökeskus 2006)
- Suojavyöhykkeiden ja maisemanhoidon yleissuunnitelma Kauhajoelle Havuskylän ja Aronkylän välille (Hannula & Nikula 2004)
- Hyypän maisemanhoitosuunnitelma, rakennettu ympäristö (Kauhajoen kunta 2001)
- Hyypänjokilaakson maisemanhoitosuunnitelma (Heinonen, Wahlberg & Nuutinen 2001 – Kauhajoen kunta, Etelä-Pohjanmaan maaseutukeskus, Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus)

Inventoinnit ja selvitykset

- Kauhajoen lähteet, kasvillisuus selvitys ja lähdekartoitus Hyypänjokilaaksossa (Hentilä & Keski-Jaskari 2006)
- Etelä-Pohjanmaan ja Pohjanmaan perinnemaisemat (Kekäläinen & Molander 2003)
- Hyypän pohjavesialuesuunnitelma (Maa ja Vesi Oy, Kauhajoen kunta & Länsi-Suomen ympäristökeskus 2000)
- Valtakunnallisesti arvokkaan Hyypänjokilaakson kulttuurimaisema-alueen luontokartoitus (Seppälä & Yli-Teevahainen 1999)
- Hyypän vanhan rakennuskannan inventointi (Tallgren 1998)
- Esihistorialliset kiinteät muinaisjäännökset Etelä-Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla ja Pohjanmaalla (Museovirasto 1998)

Arvokkaat maisema-alueet sekä kulttuurihistoriallisesti merkittävät ympäristöt ja rakennukset

- Hyypänjokilaakso on valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Ympäristöministeriö 1993, Valtioneuvoston periaatepäätös 5.1.1995)

- Hämes-Havusen talonpoikainen rakennusryhmä on valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö (Museovirasto & Ympäristöministeriö 1993)
- Hyypän osuusmeijeri on maakunnallisesti merkittävä rakennettu ympäristö (Teräväinen 2003)

Suojelu- ja luontokohteet sekä muinaisjäännökset

- Kolmentuulenlakin alue kuuluu Kauhaneva–Pohjankankaan Natura 2000-alueeseen
- Hyypän alueen merkittävimpiin luontokohteisiin kuuluvat huomionarvoinen linnusto, lukuisat lähteet, laajat pohjavesivarat, kymmenkunta metsälailalla suojeltua luontotilaista puroa sekä liito-oravakanta
- alueella on kaksi inventoitua perinnebiotooppia
- alueella on kahdeksan museoviraston tiedossa olevaa kiinteätä muinaisjäännöstä

Kaavoitustilanne

- Etelä-Pohjanmaan maakuntakaava (YM vahvistanut 23.5.2005)
- Hämes-Havusen ympäristö alueen pohjoiskärjessä kuuluu Kauhajoen keskustaajaman osayleiskaava-alueeseen (17.6.1991)

Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen perustamisen tavoitteet

Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen perustamisen tarkoituksena on luonnon- ja kulttuurimaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden ja maiseman muiden erityisten arvojen säilyttäminen ja hoitaminen. Alueen maisemanhoidon tärkein tavoite on kylien elinvoimaisuuden, perinteisen kulttuurimaiseman rakenteen, avoimuuden ja luontoarvojen säilyttäminen. Alueen suojelun ja hoidon yksityiskohtaiset tavoitteet ilmenevät käyttö- ja hoitosuunnitelmasta (liite 2).

Hyypän kyläläisten tavoitteet Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueelle:

- maatalouselinkeinon toimintaedellytykset säilyvät,
- alue säilyy elinvoimaisena ja kylät saavat kehittyä myönteisellä tavalla,
- maisemanhoidolla tuetaan paikallista elämäntapaa,
- maisemanhoidolla ehkäistään maiseman umpeutumista ja sen yksityiskohtien köyhtymistä sekä muita ei-toivottuja ympäristömuutoksia,
- virkistyskäytön ja matkailun mahdollisuudet lisääntyvät,
- uudisrakentaminen on mahdollista jatkossakin, sovittujen sääntöjen mukaan,
- kyläläiset ovat avainasemassa mahdollisten tulevien hankkeiden sisältöjen muotoilussa, ja
- maisema-arvojen hoito ei aiheuta kohtuutonta haittaa maanomistajille.

Kauhajoen kaupungin tavoitteet Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueelle:

- hoitosuosituksot ovat riittävän konkreettisia ja sopivat alueen toimintatapoihin,
- paikalliset asukkaat ja alueella toimivat tahot sitoutuvat vapaaehtoisesti maisemanhoidon suunnitteluun ja toteutukseen,
- maisemanhoitoalue synnyttää uusia mahdollisuuksia ja edistää alueen virkistyskäyttöä, ja
- viranomaisten käytössä oleva tieto maiseman arvoista ja ominaispiirteistä lisääntyy.

ASIAN VALMISTELU

Maisemanhoitoalueen perustaminen sai alkunsa syksyllä 2005 perustetusta yhteistyöryhmästä, jossa oli edustajia alueen kylistä ja Hyypän yhdistyksistä sekä kyläasiamies ja kunnan edustaja. Hyypän kyläseura ry nimettiin hankkeen päävastuulliseksi valmistelijaksi. Kyläseura ja Kauhajoen kaupunki ovat vastanneet hankkeen käytännön valmistelusta, jota ohjasi ympäristöviranomaisista, kyläseurojen edustajista sekä muiden intressitahojen edustajista koottu ohjausryhmä.

Hanketta ja siinä laadittua suunnitelmaa on esitelty maanomistajille ja kyläläisille kolmessa tiedotustilaisuudessa sekä usealla tiedotteella. Käyttö- ja hoitosuunnitelman ehdotusta esiteltiin maanomistajille ja muille asianosaisille 24.1.2008. Maanomistajilla ei ollut asiaa kohtaan huomautettavaa.

Hankkeen ohjausryhmä hyväksyi käyttö- ja hoitosuunnitelman 11.3.2008. Hyypän kyläseura ry päätti yksimielisesti kokouksessaan 26.3.2008 hakea ympäristöministeriöltä maisemanhoitoalueen perustamispäätöstä. Käyttö- ja hoitosuunnitelma jaettiin alueen kaikkiin talouksiin, ja samassa yhteydessä maanomistajia kuultiin hakemuksesta ja hoitosuunnitelmasta vielä kertaalleen. Maanomistajien kuulemisen jälkeen Hyypän kyläseura ry. ja Kauhajoen kaupunki osoittivat 4.11.2008 ympäristöministeriölle hakemuksen Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen perustamiseksi.

Ympäristöministeriö lähetti 28.11.2008 hakemuksen lausuntokierrokselle asianosaisille valtion viranomaisille ja laitoksille, maakunnan liitolle sekä ympäristö-, kunnallis- ja maanomistajajärjestöille. Kaikki lausunnonantajat suhtautuivat myönteisesti maisemanhoitoalueen perustamiseen.

Ympäristöministeriö esitti 23.3.2009 maa- ja metsätalousministeriölle kutsun luonnonsuojeluasetuksen (160/1997) 13 §:n edellyttämään yhteistyöhön alueen perustamispäätöksen valmistelua varten. Maa- ja metsätalousministeriö viittasi asiasta antamaansa lausuntoon, jossa sillä ei ollut huomautettavaa Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen perustamiseen eikä se siksi katsonut tarpeelliseksi enempää osallistua päätöksen valmisteluun.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN PÄÄTÖS

Ympäristöministeriö perustaa Kauhajoelle **Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen** luonnonsuojelulain (1096/1996) 32 §:n mukaisena valtakunnallisesti merkittävänä maisema-alueena. Alueen rajat ilmenevät tämän päätöksen liitteenä olevista kartoista (yleispiirteinen kartta liitteenä 1, yksityiskohtainen kartta liitteen 2 käyttö- ja hoitosuunnitelmassa).

Päätöksen perustelut

Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalue täyttää luonnonsuojelulain 32–33 §:n asetamat vaatimukset valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen perustamiselle. Sen luonnon- ja kulttuurimaiseman kauneusarvoihin, historiallisiin ominaispiirteisiin ja muihin erityisarvoihin sisältyvät seuraavat olennaiset piirteet:

- Hyypänjokilaakso edustaa Pohjanmaan maisemamaakunnan Etelä-Pohjanmaan viljelylakeuksien seudun jokilaaksojen kulttuurimaisemia, joskin seudun muihin osiin verrattuna Hyypänjokilaakso on erityislaatuinen viljellyn jokilaakson kapeuden ja sen verrattain jyrkkien rinteiden ansiosta.
- Viljely ja asutus keskittyy jokilaaksoon, jossa avoimen peltomaiseman ansiosta laakso hahmottuu pitkänomaisena, kapeana, jatkuvana ja polveilevana maisematilana.
- Maastonmuotojen rakenteen luovat jokilaakson vaihtelevan levyinen alataso jokiuomineen ja jyrkkine, kourumaisine rinteineen, tasaiset ylätasot peltoineen ja nauhakylineen, ympäröivät loivapiirteiset, metsäiset selänteet sekä laaksoa kohtisuoraan halkovat, veden uurtamat kanjonit ja raviinit. Nämä maastonmuodot ovat vaikuttaneet voimakkaasti viljelymaan ja muun kulttuurimaiseman muotoutumiseen.
- Leimaa-antavimpiin luontoelementteihin kuuluvat laakson pohjalla mutkitteleva joki rantavyöhykkeineen, rinteitä laakson poikkisuuntaan uurtavat kanjonimaiset puoroumat ja syvät Katikan kanjonit, kymmenet lähteet, metsäsaarekkeet, huomionarvoinen linnusto sekä muutoinkin rikas eläin- ja kasvilajisto. Pienuudestaan huolimatta joki koetaan kylällä arvokkaana identiteettitekijänä; se on myös kalastoltaan arvokas.
- Hyypän maiseman luonteenomaista ilmiä ylläpitää toimiva maatalous, jota on harjoitettu jo 1500-luvulta lähtien. Nykymaatalouteen kuuluvat sekä karjanhoito että viljan ja erikoiskasvien viljely. Maatalousmaisemia luonnehtivat vaihtelevat, avoimet, reunoiltaan selvärajaiset maisematilat. Avoimuus muodostuu vaihtelevan maisematilan jatkumosta. Alueella on peltojen ohella nurmilaitumia ja metsälaitumia.
- Hyypänjokilaaksossa ja sen reunoilla on talousmetsinä hoidettavia metsäalueita, joiden kiertokulku kuuluu perinteiseen kulttuurimaisemaan. Kanjonien metsiköt ja lähteikköjä ympäröivät metsäsaarekkeet jakavat avointa maisemaa ja tuovat siihen vaihtelevuutta.
- Rakennetussa ympäristössä ilmenee vahva talonpoikainen henki. Laakson länsireunalla kylärakenne on nauhamainen, paikoin tiivis. Itäpuolella se on pääosin löyhän nauhamaista. Rakennuskantaan sisältyy tyypillisiä puolitoistakerroksisia pohjalaistaloja ja alueelle tyypillisiä ulkorakennuksia. Rakennuksissa on seudulle tyypillisiä yksityiskohtia. Tieltä hahmottuvaan maisemaan kuuluvat luontevasti tien molemmin puolin eri etäisyyksille tiestä sijoittuvat rakennusryhmät, avoimien peltomaisematilojen ja suljettujen metsäisten jaksojen vaihtelu sekä näkymät varsinaiseen laaksoon. Laakson poikki kulkevat tiet tarjoavat kulkijoilleen vaihtelevia näkymiä laakson rinteiden yli. Vanha mutkainen, alkuperäistä linjausta noudattava tielinja muodostaa rungon rakennetulle kulttuuriympäristölle laakson länsipuolella.

Suosituks

Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueella sijaitsevien kiinteistöjen maankäyttö suunnitellaan ja toteutetaan niin, että alueen olennaiset piirteet eivät merkittävästi heikenny.

Maisemanhoitoalueen olennaisten piirteiden säilyttämiseksi ja vahvistamiseksi suositellaan seuraavia toimenpiteitä:

- Alueella noudatetaan sille laadittua käyttö- ja hoitosuunnitelmaa.
- Maatalousympäristöön kuuluvat vanhat pellot pidetään avoimina ja viljelykelpoisina. Niittyjä, hakamaita ja muita laidunmaita hoidetaan laiduntamalla tai niittämällä. Maatalouden harjoittamiseen liittyvät perinteiset rakennukset ja rakennelmat säilytetään.
- Metsien ja reunavyöhykkeiden hoidossa edistetään kasvillisuuden monimuotoisuutta muun muassa suosimalla kotimaisia lehtipuulajeja.
- Uusi rakentaminen sijoitetaan nykyisen rakennuskannan läheisyyteen suunnitelmassa osoitetulle rakentamisvyöhykkeelle. Uusien rakennusten ulkoasu ja pihaympäristö sovitetaan olemassa olevaan rakennettuun ympäristöön tyyliältään soveltuvaksi siten, ettei uusi rakennuskanta pihoineen poikkea silmiinpistävästi vanhasta rakennetusta ympäristöstä.
- Uusien teiden suunnittelussa ja rakentamisessa vältetään voimakkaita, maiseman piirteitä muuttavia linjauksia ja maisemallisten kokonaisuuksien rikkomista. Avoimia näkymiä säilytetään ja maanteiltä avataan näkymiä avoimeen peltomaisemaan.
- Suurten voimajohtojen, mastojen tai muiden maisemakuvaa voimakkaasti muuttavien rakennelmien rakentamista vältetään alueella.
- Hyypänjokilaakson maisema-arvojen vaaliminen otetaan huomioon kunnan rakennusjärjestystä uusittaessa.

PÄÄTÖKSEN VAIKUTUS KAAVOITUKSEEN

Hyypänjokilaakson maisemanhoitoalueen perustamispäätös on ohjeena alueelle maakuntakaavaa laadittaessa.

PÄÄTÖKSEN MAKSUTTOMUUS

Valtakunnallisen maisema-alueen perustamispäätös on maksuton.

SOVELLETUT OIKEUSOHJEET

Luonnonsuojelulaki (1096/1996) 32, 33, 34, 61 ja 70 §
Luonnonsuojeluasetus (160/1997) 13, 14 ja 15 §
Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) 28 §
Hallintolaki (434/2003) 34 §

PÄÄTÖKSEN VOIMAANTULO

Tämä päätös tulee voimaan sen saatua lainvoiman.

MUUTOKSENHAKU

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Valitus voidaan tehdä sillä perusteella, että päätös on lainvastainen. Valitusosoitus on liitteenä 3.

Ympäristöministeri

Paula Lehtomäki

Ylitarkastaja

Tapio Heikkilä

LIITTEET

1. Alueen kartta
2. Käyttö- ja hoitosuunnitelma
3. Valitusosoitus

PÄÄTÖS

Hyypän kyläseura ry
Kauhajoen kaupunki

TIEDOKSI

Maa- ja metsätalousministeriö
Museovirasto
Suomen ympäristökeskus
Metsähallitus
Länsi-Suomen ympäristökeskus
Etelä-Pohjanmaan TE-keskus
Metsäkeskus Etelä-Pohjanmaa
Etelä-Pohjanmaan liitto
Etelä-Pohjanmaan maakuntamuseo
Suomen kuntaliitto
Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto ry.
Suomen luonnonsuojeluliitto ry.
Viherympäristöliitto
Suomen maisema-arkkitehtiliitto ry.
Suomen Kotiseutuliitto